פאה
פרק ג

מ"ח

הקדמה

א) במשנה זו אנו עוסקים בב' ענינים, א' שטר הקנאת נכסים, ב' ענין גט שיחרור של עבד.

המשנה

ב) הכותב כל נכסיו לעבדו, שכתב "כל נכסי נתונים לפלוני עבדי", כיון שהעבד בכלל הנכסים, נמצא דנתן לו גם את עצמו של העבד עם שאר הנכסים, נמצא דהקנאת הנכסים ושחרורו של העבד, שניהם נעשים בשטר אחד, (והיינו ע"י המהלך של גטו וידו באין כאחד), והא דקאמר עבדי היינו עבדי שהיה כבר.

ג) ואם שייר קרקע כל שהוא, היינו דאמר "כל נכסי נתונים לפלוני עבדי, חוץ מקרקע פלוני", לא יצא העבד לחירות, והטעם הוא משום דכל היכא דנחית לשיעורא, אמרי' לדידיה נמי שייר, ובספר תורת גיטין (גיטין ח:) בפירוש השני מבואר, דאם אדם אמר לחבירו "כל נכסי נתונים לך, חוץ מדבר פלוני", ודאי דאין אנו אומרים דכל היכא דנחית לשיעורא אמרי' דשייר עוד נכסים, דרק הכא בעבד אמרי' לדידיה נמי שייר, דכיון שבשטר זה העבד הוא **הקונה**, אין לנו לומר שהוא ג"כ **הנקנה**, אא"כ מוכח כן בשטר, דכיון שלא אמר "עצמך" ונחית ג"כ לשיעורא, מפרשינן שהוא עצמו אינו בכלל המתנה, רק שהוא יהיה המקבל מתנה, אבל לא יהיה המתנה עצמה, אא"כ הזכיר מפורש "עצמך", לפיכך, אם אמר "עצמך ונכסי נתונים לך", אפי' אמר חוץ מקרקע פלוני, כיון שכתב "עצמך", הרי כתב מפורש שגם הוא בכלל המתנה, וכן אם אמר "כל נכסי" בלי שיור, הרי בהכרח הכל כלול, גם העבד עצמו, אולם, אם לא כתב "עצמך", וגם שייר דבר לעצמו, נמצא דהלשון "כל" היא לאו דוקא, וא"כ, אמרי' דכיון דנחית לשיעורא, אמרי' דגם העבד שייר, עד שמוכרח שגם העבד כלול, דכיון שהוא "הקונה", אין אנו אומרים שהוא גם "הנקנה" כל זמן שלא מוכח כן.

ד) אולם, אם אין לו נכסים חוץ מהעבד והקרקע ששייר, לא שייך הטעם הנ"ל, דכיון דשייר הקרקע, ורק העבד נשאר לו מנכסיו, הרי מוכח דכוונתו להקנות העבד לעצמו, דאל"כ, יתבטל לגמרי הלשון דכל נכסי. אולם, בכה"ג, מטעם אחר לא יצא בן חורין, כמו שכבר שקדמנו (באות א'), דיש כאן ב' ענינים, הקנאת הנכסים ושחרור העבד, וכיון שכלל הקנאת הנכסים וגם שחרור העבד בלשון אחת של "כל נכסי", הרי יש כאן ב' הקנאות בשטר אחד, נמצא דכשאומר "חוץ מקרקע פלונית", ואין לו עוד נכסים, ביטל השטר לגבי הקנאת הנכסים, וא"כ, אין לו תורת שטר גם לענין שחרור העבד, דלא אמרי' פלגינן דיבור השטר, היינו דלא אמרי' דהוי כב' שטרות, ולגבי אחד בטל דיבורו, ולגבי השני קיים דיבורו, אלא אמרי' שהוא שטר אחד עם ב' הקנאות, וכיון דבטל לגבי אחד, בטל גם לגבי השני.

ה) ור"ש חולק על ב' הטעמים הנ"ל, דאם יש לו עוד נכסים חוץ מהקרקע ששייר, ס"ל דגם העבד נקנה לעצמו, דס"ל דאין לנו לומר ששייר יותר ממה שכתב מפורש ששייר, ואם אין לו עוד נכסים חוץ ממה ששייר, גם בזה חולק, וס"ל דאמרי' פלגיגנן דיבורא, דהיינו שרואים כאילו יש כאן ב' שטרות נפרדים, דהוי כאילו כתב "עצמך ונכסי" וא"כ, אע"פ שביטל לשון "כל נכסי" לגבי הקנאת הנכסים, מ"מ עדיין קיים לשון "כל נכסי" לגבי שחרור העבד.

ו) אולם, הוסיף ר"ש, דאם אמר "כל נכסי נתונים לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהם", ולא פירש מה הוא משייר, אמרי' דאחד מרבוא דקאמר היינו העבד, ואע"ג דשוי טפי, מ"מ איהו לא חשיב ליה אלא כאחד מריבוא בנכסיו.

פאה
פרק ג